

ІСТОРІЯ
ВИШИВАНКИ

Слава нашого національно мистецтва виходить далеко за межі України та інших слов'янських країн. Справжня колоритна барвиста українська сорочка, зроблена з льону й вишита вручну, оздоблена національними орнаментами та виконана різноманітними техніками вишивання, втілює всю родючість української землі та щедрість і гостинність українського народу.

Вишивання сорочок з давніх давен органічно увійшло в життя народу, воно втілює в собі всі його естетичні принципи, ідеали добра та краси, прагнення до довершеного і витонченого.

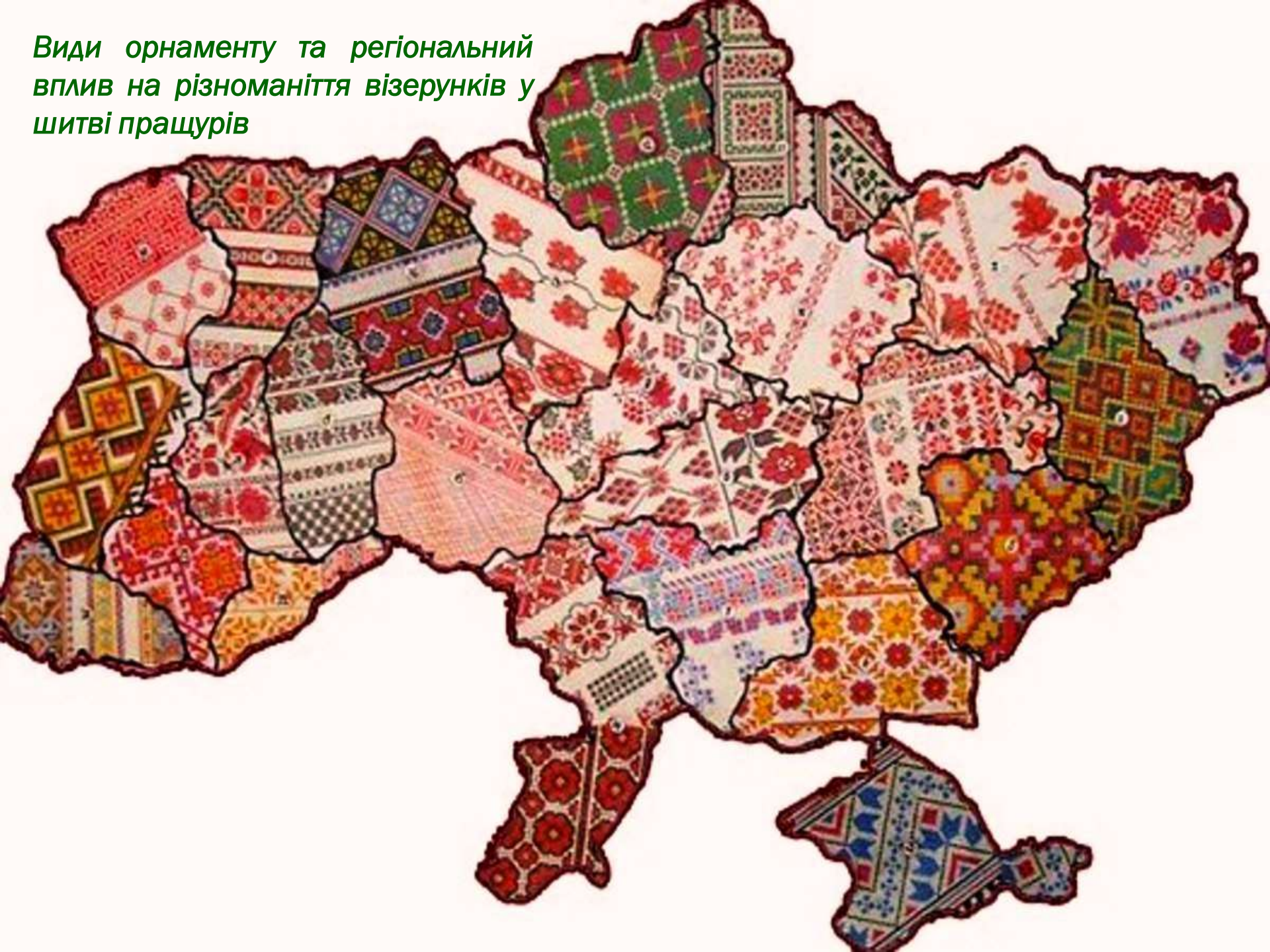
Усім відомо, що вишивання є національним мистецтвом та ремеслом українців, звичайно, у залежності від регіону існують певні розбіжності у використанні елементів орнаментів, естетичності їх розташування, гами кольорів, а також у використанні певних технік.

Наш народ ставився до вишиванки як до святині. Вони передавалися з покоління в покоління, з роду в рід, береглися як реліквії. Символічний образ сорочки-вишиванки часто зустрічається в народних піснях. За традицією, дівчина, готуючи придане, мала власноруч вишити своєму нареченому сорочку.

Вишиванка — це символ здоров'я та краси, щасливої долі й родової пам'яті, порядності й чесності, любові та святковості; крім того, вишиванка – це ще й оберег. Символіка вишивки залежала від того, кому призначалося вбрання: парубкові-нареченому, чоловікові чи хлопцеві; дівчині чи заміжній жінці.

Види орнаменту та регіональний вплив на різноманіття візерунків у шитві пращурів

УКРАЇНСЬКА ВИШИВАНКА – ЦЕ НАЦІОНАЛЬНИЙ ОДЯГ, ПЛІД СКЛАДНОЇ І КЛОПІТКОЇ РОБОТИ, ЯКА НАПОВНЕНА ВЕЛИЧЕЗНОЮ ПАЛІТРОЮ КОЛЬОРІВ І САКРАЛЬНИМИ ОРНАМЕНТАМИ.

ГЕОМЕТРИЧНІ ОРНАМЕНТИ

Геометричні орнаменти зберігають у собі багато таємних символів, тісно переплітаючись з слов'янської міфологією. Геометричний орнамент це один з найпоширеніших видів вишивання. Для нього характерні *ромби, кружальця, хрести, лінії, зигзаги*. Крім того серед геометричного орнаменту дуже популярні символ «каракулі» і знак «безконечник», які прийшли до нас з часів трипільської культури.

Значення таємних символів геометричних орнаментів потрібно почати з Води і Сонця. Оскільки саме ці дві стихії частіше інших зустрічаються на українській вишиванки. Візерунок *сонце* зображували восьмикутним квіткою або розеткою. А ось візерунок *води* - схожий на скрученого вужа. Орнаменти Вода і Сонце символізують дві стихії. Їх наносили на дитячу сорочку як оберіг материнської та батьківської енергії.

Візерунки виконані *хрестиком і з зображенням міні свастики* це рухи за сонцем, яке символізує добро, і служать захистом від злих сил.

Вишиванка прикрашена *ромбом* з крапкою посередині - це символ родючості і чоловічої сили. Такі візерунки вишивали блакитними нитками, які позначали повітря і небесну стихію.

РОСЛИННІ ОРНАМЕНТИ

Рослинні орнаменти на вишиванці мали продемонструвати красу природи. Найпоширенішими рослинними орнаментами у традиційній українській вишиванці вважаються такі мотиви: «калина», «дубове листя», «виноград», «барвінок», «хміль» і багато інших.

Значення таємних символів рослинного орнаменту потрібно почати з візерунка калини. У стародавні часи це дерево пов'язували з народженням Всесвіту і вогненної трійці: Місяця, Сонця і Зірок.

Назва калини походить від стародавньої назви сонця «коло». Візерунок *калини* на вишиванці символізував безсмертя роду, а також Відродження.

Візерунок *дуб* вишивали тільки на чоловічих сорочках. Дуб дерево Перуна, який був покровителем чоловічої енергії, розвитку та життя. Сорочка з цим орнаментом була магичним оберегом, живила чоловіка силою українського роду.

Значення таємних символів рослинного орнаменту продовжить *виноград*. Такі візерунки символізували радість і красу сімейного життя. На думку етнографів, виноградник це якась життєва нива, де чоловік як голова родини виступає в ролі сіяча, а от дружина зобов'язана рости і доглядати за лозою та родиною.

Одним з головних візерунків є *червоний мак*. Вважалося, що вишиванка з маками повинна захистити його господаря від будь-якого зла.

А ось візерунки *хмелю* означають любов, молодість і буйство. Сорочки з хмелем носили хлопці, які готувалися до шлюбу.

ТРЕТІЙ ВИД ОРНАМЕНТУ ЦЕ ЗООМОРФНИЙ АБО ТВАРИННИЙ

Найчастіше на вишиванку наносили зозулю, рибу, зайця, сову, метелика або півня. Зооморфні орнаменти можна побачити в сукупності з різноманітними химерними сплетіннями.

Велике значення при виборі орнаменту слід приділити вишивальним швам і кольорам вишиванки

В кольорі вишиванки мається дуже багато таємних символів.

У **чорні** вишиванки як правило наряджали мерців. Чорні візерунки несуть погану енергетику і символізують горе від втрати близької людини.

А ось вишиванки з орнаментом **білим по білому** вибрали молоді скромні дівчата. Така вишиванка підкреслювала природну красу дівчини і служила захистом від злих сил.

Червоний колір означає в вишиванках це добрий і сонячний знак удачі і захисту.

Зелений колір на вишиванці це символ народження і росту, яким наносили візерунки трави і листя.

Жовтий колір - достаток, багатство. Жовтий колір символізує сонце, як енергію всього живого на землі.

ЛЕГЕНДА ПРО ВИШИВАНКУ

Був час, як почав на землі люд вимирати. Від якої хвороби, того ніхто не знав. Отак іде чоловік і враз упаде, зчорніє, запіниться і вмере. Втікали люди з сіл у ліси. Та слідом за ними гналася хвороба. Не жалувала ні молодих, ні старих. Находив такий час, що вже й хоронити вмерлих нема кому...

А жила собі в селі над Дністром бідна вдова Марія. Забрала пошесть у неї чоловіка й п'ятеро дітей. Лише наймолодша Іванка ще здорова. Вартує матір за донечкою, як за скарбом найдорожчим. Але не вберегла... Почала сохнути Іванка, їсти не хоче, а тільки п'є, блідне, тане на очах. А ще просить матінку:

— Врятуй, мамо, я не хочу помирати!

І так ті оченята благають, що бідна жінка місця собі не знаходить. Одного вечора до хати прийшла якась бабця старенька. Як і коли прийшла, Марія не чула.

— Слава Богові, — привіталася.

— Слава.

— Що, помирає остання?

— А могла б жити! Аж кинулася Марія:

— Як? Бабуню сердечна, як Бога благаю, спаси, порятуй найменшу. Не лиши в самоті на старість! Взяла, певно, стара до серця той плач і мовила:

— Повідаю тобі тайну тієї страшної хвороби. Але присягни, що не обмовишся. Дитям присягай!

— Присягаю... Донечкою!

— Знай, послав чорну Смерть Господь Бог. Грішників багато зросло. Сказав Бог умертвляти всіх, на кому нема хреста. А чорти втішилися і всіх, на кому не видно хреста, убивають. Що їм до людських душ? Ото і мруть праведні з грішниками купно... Ти тяжко перенесла смерть родини. Дам тобі раду... Виший на рукавах, на пазусі і всюди хрести. Та ший чорні або червоні, щоби здалеку чорти виділи... Але не кажи нікому більше, бо смерть доньки возриш на очах...

Вже за годину червона і чорна мережки оперезали діточу сорочечку. Світять на завтра до сонця хрести і хрестики. І собі нашила. А донечка здоровшала щодень і просила маму:

— А виший іще терен... А калину...

Як люди тому вишиттю дивували, то казала, що збирається йти в ліси самітницею. Хрести треба на благословення Боже і проти поголосу.

З тим вже Іванка здорова: і скаче, і сміється, і співає. А мамине серце стискається від болю, як видно, що знову понесли небіжчика на цвинтар.

Одного разу вся у сльозах прибігла Іванка і потягнула маму за рукав на сусідський двір. У домовинці виносили з хати двійняток хлопчиків, Іванчиних ровесників.

Змарніла Марія, аж світиться. Все пестить і цілує доньку, а думи в голові, як хмари зливові:

— Боже милий, та ж то моя надія!

...А діти мруть...

— Господи! Та ж я не переживу її смерті!

...А люди мруть... Не витримала. Від хати до хати бігала розпатлана і страшна:

— Шийте, шийте хрести... Вишивайте... Будете жити! Рятуйтеся!

Люди замикалися в хаті. Думали, що прийшла пора і на Марію. Не вірять.

Марія побігла додому, взяла на руки Іванку і подибуляла до церкви. Забила в дзвін на сполох. За хвилю вже всі збіглися. Обцілувала Марія дитину і мовила до людей:

— Не повірили! Думаєте, здуріла? Та най буде, дітей мені ваших шкода..., — на тім зірвала з Іванки сорочечку вишиту. Дитина на очах зчорніла і померла.

— Убивці! Шийте, вишивайте сорочки дітям і собі, — та й впала мертвою біля доньки...

З того часу відійшла хвороба за ліси й моря. А люди ходять у вишиванках. Потім вже не стало потреби у вишитих хрестах. Та матері навчили дочок, а дочки своїх дочок, і вже ніхто не обходився без вишитої сорочки, фартуха чи блузки. Носять оту красну одіж і понині.

Але мало хто відав, звідки прийшла та краса до людей...

Записано від І. М. Розвадовського, 1918 р. н., у м. Тереховлі в 1978 р.

*"І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя, на долю дала".*

Андрій Малишко

Вишивкою оздоблювали рушники, фіранки, жіночий та чоловічий одяг. Особливої уваги надавали рушникам - старовинним оберегам дому, родини. У давнину рушник, вишитий відповідними візерунками-символами, був неодмінним атрибутом багатьох обрядів: з рушником приходили до породіллі вшанувати появу нової людини, зустрічали, і проводжали дорогих гостей, справляли шлюбні обряди, проводжали в останню путь, прикрашали, образи та накривали хліб на столі.

СОРОЧКА-ОБЕРІГ

**Вишивала мама синіми ниткам, --
зацвіли волошки буйно між житами.
Узяла матуся червоненьку нитку, --
запалали маки у пшениці влітку.
Текст, що розкривається**

**Оберіг-сорочку вишила для сина.
Візерунком стали квіти України:
маки та волошки, мальви біля хати.
Долю для дитини вишивала мати.**

**Шила-вишивали хрестики зелені, --
зашуміло листя на вербі й калині.
Золотилось сонце у розлогій кроні.
Вишивала долю, наче по долоні.**

**Оберіг-сорочку вишила для сина.
Візерунком стали символи України:
і верба, й калина, сонях біля хати.
Щастя для дитини вишивала мати.**

**Білими по білім вишивала ненька,
до ниток вплітала всю любов
серденька.
Дрібно гаптувала росяні мережки,
щоб не заростали у дитинство стежки.**

**Оберіг-сорочку вишила для сина.
Візерунком стала рідна Україна.
Мамину турботу збереже сорочка,
захистять від лиха хрестиків рядочки.**

автор: Леся Вознюк

Звичайно, що з кожним днем вишиванки набувають більш сучасного вигляду. З'явилися вишиті сорочки в офісному стилі, майстрині почали використовувати різні сучасні тканини, з'явилися модні вишиті спідниці, молодіжні вишиванки, та все ж суть самої вишиванки не змінилася. І нікуди не зникли класичні старовинні вишиванки, зроблені із справжнього полотна, вишиті власноруч українськими майстринями. Також великої популярності набуло вишите вбрання на весілля, дуже багато пар замовляють у майстринь вишиванки з однаковими орнаментами, адже дуже гарно виглядають молоді в однаково вишитому вбранні.

Як на мене, це дуже важка робота, адже вишиванку вишивають декілька тижнів. І в неї вкладають не тільки свої сили, але і душу. Саме тому справжня якісна вишиванка коштує не дешево. По результатам опитування пересічних громадян України, майже в кожного є вишиванка. А в кого її немає той хоче її придбати.

УКРАЇНСЬКА ВИШИВАНКА — САМОВИРАЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ, ВОНА Є ВІДОБРАЖЕННЯМ ЦІННОСТЕЙ, ТРАДИЦІЙ, КУЛЬТУРИ ТА ІСТОРІЇ. А КРІМ ТОГО, ВИШИВАНКА ЗАРАЗ — МОДНИЙ У ВСЬОМУ СВІТІ ТРЕНД.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

24 українські вишиванки: відроджуємо забуті цінності <http://ridna.ua/2015/08/24-ukrajinski-vyshyvanky-vidrodzhuemo-zabuti-tsinnosti/>

Українська вишивка : Значення символіки української вишивки ; Рушник ; Вишиванка ; Куточки ; Каталог узорів [Електронний ресурс] // Art-time - твори разом з нами : сайт. – Режим доступу : <http://art-time.at.ua/index/0-30>. – Назва з екрана.

Історія української вишивки [Електронний ресурс] // Цікаво про Україну : сайт. – Режим доступу : <http://ukraine.ui.ua/ua/izobrazitelnoye-iskusstvo/istoriya-ukrainskoy-vyshyvki>. – Назва з екрана.

Історія української вишивки [Електронний ресурс] // Острів знань : сайт. – Режим доступу : <http://biblioteka.ostriv.in.ua/publication/code-1D4396AE28C/list-1261DEB1F27>. – Назва з екрана.

Історія вишиванки : Жіночі вишиванки ; Чоловічі вишиванки ; Дитячі вишиванки ; Ексклюзивні вишиванки ; Футболки з вишивкою [Електронний ресурс] // VISHIVANKA.ORG : сайт. – Режим доступу : <http://vishivanka.org/istoriya-vishivanki.html>. – Назва з екрана.

Українська вишивка : Народні костюми ; Історія виникнення вишивки [Електронний ресурс] // Роменко Лара : персональний сайт. – Режим доступу : <https://sites.google.com/site/romenkolar>. – Назва з екрана.

Історія української вишивки [Електронний ресурс] // Вишивка інфо : сайт. – Режим доступу : <http://www.vyshyvka.info/istoriya-ukrajinskoji-vyshyvky/>. – Назва з екрана.

Файчак І. Національний костюм [Електронний ресурс] / І. Файчак // Духовність і культурна спадщина України : сайт. – Режим доступу : <http://ridna-ukraina.com.ua/nationalsuit/>. – Назва з екрана.

Розвиток українського народного костюма [Електронний ресурс] // Osvita.Ua : сайт. – Режим доступу : <http://osvita.ua/vnz/reports/culture/10959/>. – Назва з екрана.

Формування традиційного одягу українців [Електронний ресурс] // Навчальні матеріали онлайн : сайт. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/istoriya/formuvannya_traditsiyного_odyagu_ukrayintsiv. – Назва з екрана.

Бірюк О. І. Український національний костюм – частка народної душі [Електронний ресурс] // Шосткинський краєзнавчий музей : сайт. – Режим доступу : http://museum.shostka.org/publ/scientific_publications/ukrajinskij_nacionalnij_kostjum/5-1-0-72.

Кара-Васильєва Т. Український рушник [Електронний ресурс] / Тетяна Кара-Васильєва, Алла Чорноморець // Про Україну : сайт. – Режим доступу : <http://about-ukraine.com/index.php?text=706>. – Назва з екрана.